

Kancelária Národnej rady Slovenskej republiky
Odbor Parlamentný inštitút

Edícia: Prehľady

05/2020

Dopad pandémie COVID-19 na oblasť cestovného ruchu v Slovenskej republike v období marec až august/september 2020

Vypracovala: Ing. Martina Hogenová, Odbor Parlamentný inštitút

Schválila: Mgr. Natália Švecová, riaditeľka Odboru
Parlamentný inštitút

Bratislava

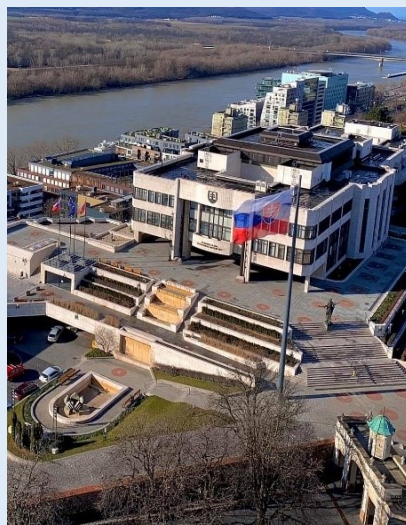
4. novembra 2020

Anotácia:

Prehľad prináša stručnú analýzu dopadov COVID-19 a s tým súvisiacich protipandemických opatrení na oblasť cestovného ruchu v Slovenskej republike v období od marca do augusta / septembra 2020. Analýza obsahuje taktiež aj komparáciu niektorých vybraných ukazovateľov za obdobie marec-september 2019 s obdobím marec-september 2020.

Kľúčové slová:

HDP, pandémia COVID-19, cestovný ruch

Postavenie Odboru Parlamentný inštitút definuje § 144 zákona NR SR č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky, podľa ktorého Parlamentný inštitút plní informačné, vzdelávacie a dokumentačné úlohy súvisiace s činnosťou NR SR a jej poslancov. Súčasťou odboru je aj Oddelenie Parlamentná knižnica a Oddelenie Parlamentný archív.

V rámci informačnej činnosti Odbor Parlamentný inštitút vydáva spravidla tieto informačno-analytické materiály:

V oblasti vzdelávania Odbor Parlamentný inštitút zastrešuje úvodné inštruktážne semináre najmä pre novozvolených poslancov, účasť Kancelárie NR SR na parlamentnej rozvojovej spolupráci určenej pre zahraničné parlamenty, stážový program pre študentov vysokých škôl, ako aj ďalšiu vzdelávaciu, prednáškovú a publikačnú činnosť.

Materiál slúži výlučne pre poslancov Národnej rady Slovenskej republiky a zamestnancov Kancelárie NR SR a nemôže v plnej miere nahrádzať právne alebo iné odborné poradenstvo v danej oblasti. Údaje, použité v materiáli, sú aktuálne k dátumu jeho zverejnenia. Zverejňovanie materiálu je možné iba so súhlasom Odboru Parlamentný inštitút a autorov.

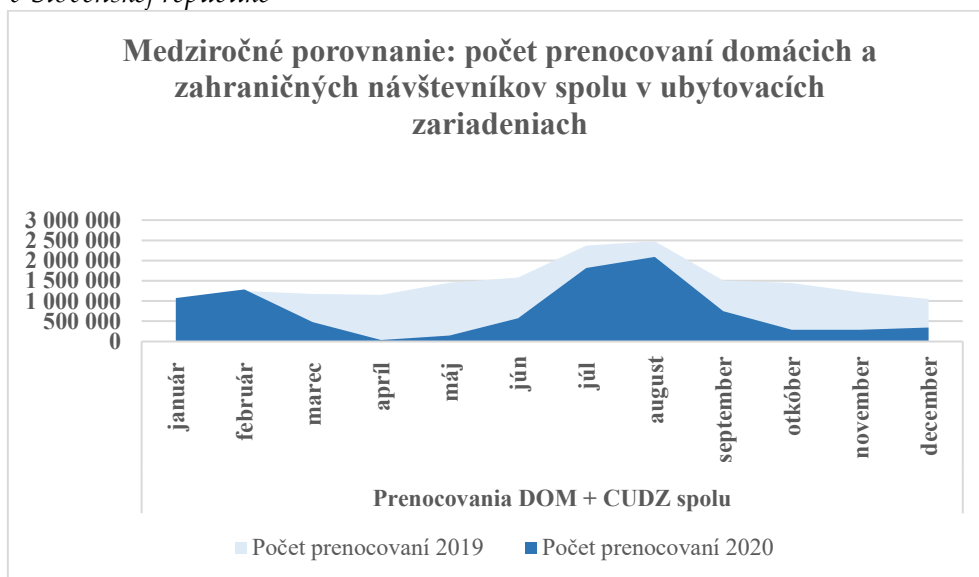
Obsah

Úvod.....	4
Hrubý domáci produkt v druhom štvrťroku 2020	5
Štvrťročné údaje HDP podľa odvetví v bežných a stálych cenách - umenie, zábava a rekreácia; ostatné činnosti (R -U)	7
Vývoj cestovného ruchu v marci až júli 2020	8
Vývoj cestovného ruchu v auguste 2020	9
Vývoj vybraných odvetví služieb – štatistické zhodnotenie	18
Vývoj počtu podnikateľských subjektov za vybrané divízie klasifikácie SK NACE (marec – september 2019 a 2020)	23
Záver	27
Použité zdroje	30

Úvod

Cestovný ruch patrí medzi odvetvia ekonomiky najviac zasiahnuté situáciou spôsobenou šírením ochorenia COVID-19. Rozsiahle obmedzenia cestovania najmä na medzinárodnej úrovni zásadne ovplyvnili súhrn návštevnosti najmä od mesiaca marec až po august 2020. V hoteloch, penziónoch a v ďalších ubytovacích zariadeniach v Slovenskej republike sa v tomto období ubytovalo takmer 1,6 milióna návštevníkov, čo predstavovalo **medziročný pokles o skoro 54 %**. Z toho bolo 75,5 % domácich návštevníkov a 24,5 % cudzincov. Medziročne sa počet domácich návštevníkov znížil o skoro 42 % a počet cudzincov o viac ako 71 %.

Graf č. 1: Počet prenocovaní domácich a zahraničných návštevníkov v Slovenskej republike

Zdroj: Zväz cestovného ruchu Slovenskej republiky¹

V prvých piatich mesiacoch tohto roka medzinárodný cestovný ruch medziročne klesol o 56 %, pretože väčšina krajín sveta musela zaviesť protipandemické opatrenia, aby sa spomalilo šírenie koronavírusu. Len v máji klesol počet medzinárodných turistov o 98 % v porovnaní s rovnakým obdobím roku 2019. Pokles o 300 miliónov turistov a strata 320 miliárd USD v príjmoch z medzinárodného cestovného ruchu predstavuje podľa Svetovej organizácie cestovného ruchu OSN (UNWTO) viac ako trojnásobok straty počas globálnej hospodárskej krízy v roku 2009. Ázia a Tichý oceán, región, ktorý ako prvý čelil vypuknutiu pandémie, boli zasiahnuté najviac a v januári až máji prišli o 60 % návštevníkov. Za ním nasledovala **Európa**,

¹ Zväz cestovného ruchu Slovenskej republiky – poskytnuté podklady emailom [cit. 27.10.2020]

ktorá zaznamenala o 58 % menej turistov, Blízky východ (51 %), Amerika a Afrika (oboje 47 %).²

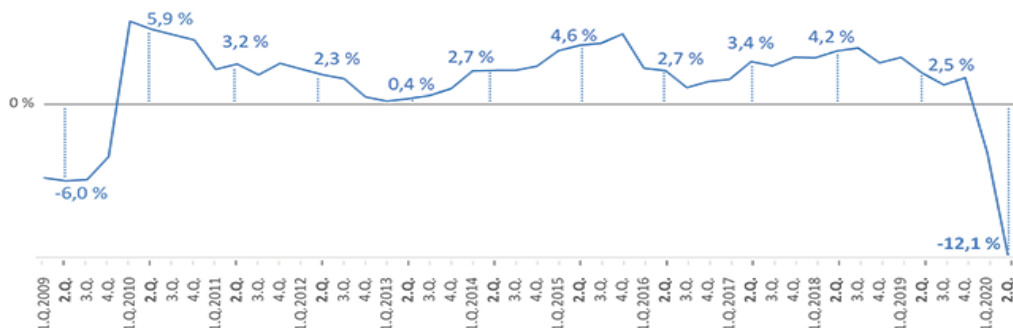
Svetová organizácia cestovného ruchu predpokladá návrat objemu cestovného ruchu do objemu porovnateľného s rokom 2019 v termíne 2,5 – 4 roky, t. j. 2022-2024, pochopiteľne aj v závislosti od ďalšieho vývoja pandemickej situácie.

Hrubý domáci produkt v druhom štvrťroku 2020

Reálny hrubý domáci produkt (HDP) sa medziročne **znížil** v stálych cenách o **12,1 %**, čím slovenské hospodárstvo dosiahlo historicky najvyšší prepád od roku 1996. Slovenská ekonomika sa v tomto roku dostala do záporných čísel po desaťročnom nepretržitom raste od finančnej krízy v roku 2009. Doteraz najnižší pokles výkonu ekonomiky sa prejavil v druhom štvrťroku 2009, kedy pokles HDP dosiahol 6 %. Vplyv pandémie COVID-19 sa významne prejavil práve v druhom štvrťroku 2020. HDP v druhom štvrťroku 2020 klesol v porovnaní s druhým štvrťkom 2019 o 12,1 % v stálych cenách. Po očistení o sezónne vplyvy bol HDP v porovnaní s prvým štvrťkom 2020 reálne nižší o 8,3 %. V bežných cenách sa objem HDP znížil o 10,4 % a dosiahol objem 21 200,1 mil. EUR.

Graf č. 2: Vývoj hrubého domáceho produktu

Vývoj hrubého domáceho produktu
(medziročná zmena, stále ceny 2015)

Zdroj: [Štatistický úrad SR](#). Citované 8.10.2020.

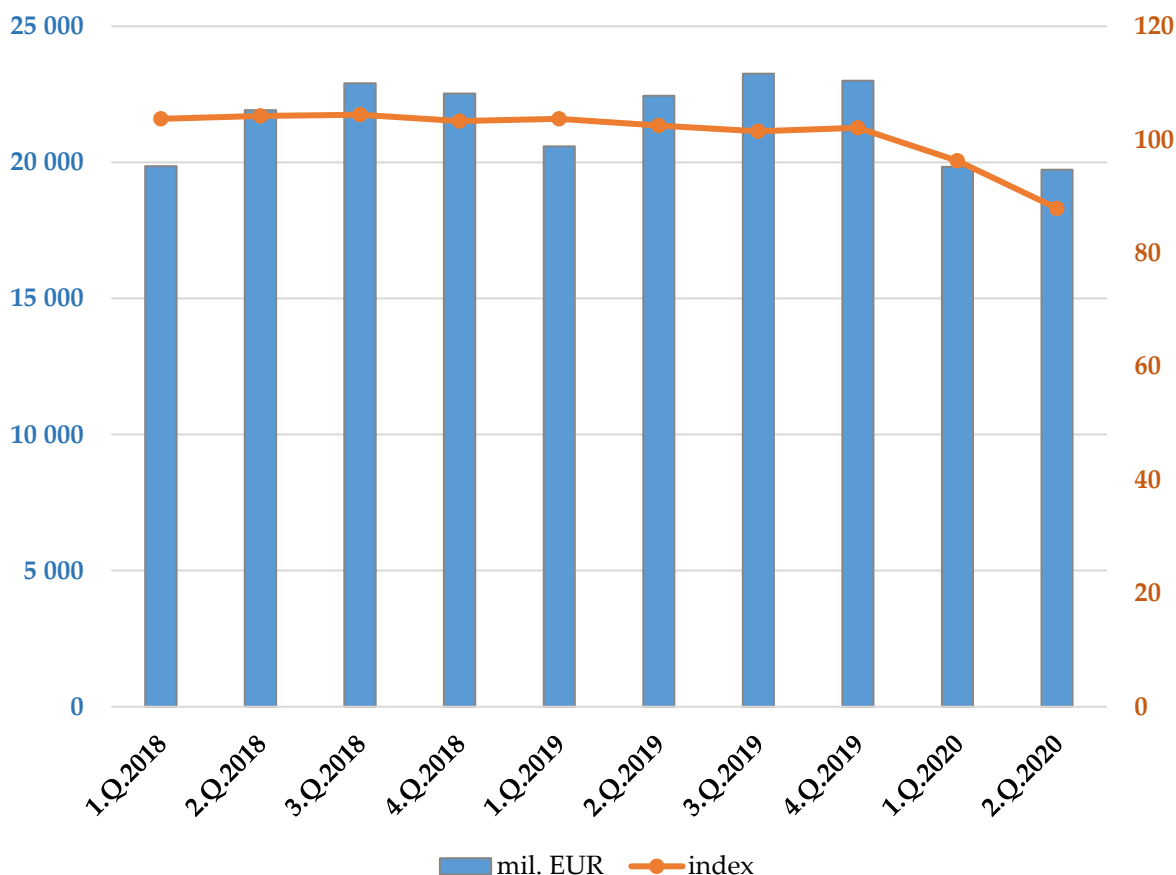
Z vyprodukovaného hrubého domáceho produktu tvorila pridaná hodnota v druhom štvrťroku 2020 objem 18 953,6 mil. EUR v bežných cenách a medziročne reálne klesla o 12,2 %. **Pokles zaznamenala väčšina odvetví ekonomiky**, niektoré z nich o viac ako 20 %, napr. priemysel o 25,4 %, **umenie, zábava a rekreácia; ostatné činnosti o 22,3 %**. Dvojciferný medziročný pokles sme zaevidovali v stavebníctve o 18,1 %, obchode; doprave a skladovaní;

² Hlavný denník, Koronavírus stojí medzinárodný cestovný ruch trikrát viac ako posledná finančná kríza <https://www.hlavnydennik.sk/2020/08/04/koronavirus-stoji-medzinarodny-cestovny-ruch-trikrat-viac-ako-posledna-financna-kriza/>, [cit. 8.10.2020]

ubytovacích a stravovacích službách o 15,7 %, informačných a komunikačných činnostiach o 14,8 %.³

Medziročný vývoj pridanej hodnoty ukázal miernejší pokles ako sa očakávalo vzhľadom na všeobecnú situáciu spôsobenú koronavírusom. Prispela k tomu zvýšená aktivita v poslednom mesiaci druhého štvrťroka v kľúčových odvetviach priemyslu, najmä vo výrobe automobilov a tiež v malých podnikoch. K zmierneniu poklesu HDP prispelo aj kladné saldo zahraničného obchodu.

Graf č. 3: Štvrťročné údaje HDP v stálych cenách vypočítaných reťazením objemov k referenčnému roku 2015

Tabuľka č. 1: Štvrťročné údaje HDP v stálych cenách vypočítaných reťazením objemov k referenčnému roku 2015

	1.Q.2018	2.Q.2018	3.Q.2018	4.Q.2018	1.Q.2019	2.Q.2019	3.Q.2019	4.Q.2019	1.Q.2020	2.Q.2020
mil. EUR	19 854,2	21 914,8	22 901,4	22 533,3	20 587,0	22 451,8	23 252,8	23 003,8	19 832,4	19 724,8
index	103,70	104,20	104,40	103,30	103,70	102,50	101,50	102,10	96,30	87,90

Zdroj: [Štatistický úrad SR](#). Citované a graf vytvorený 8.10.2020.

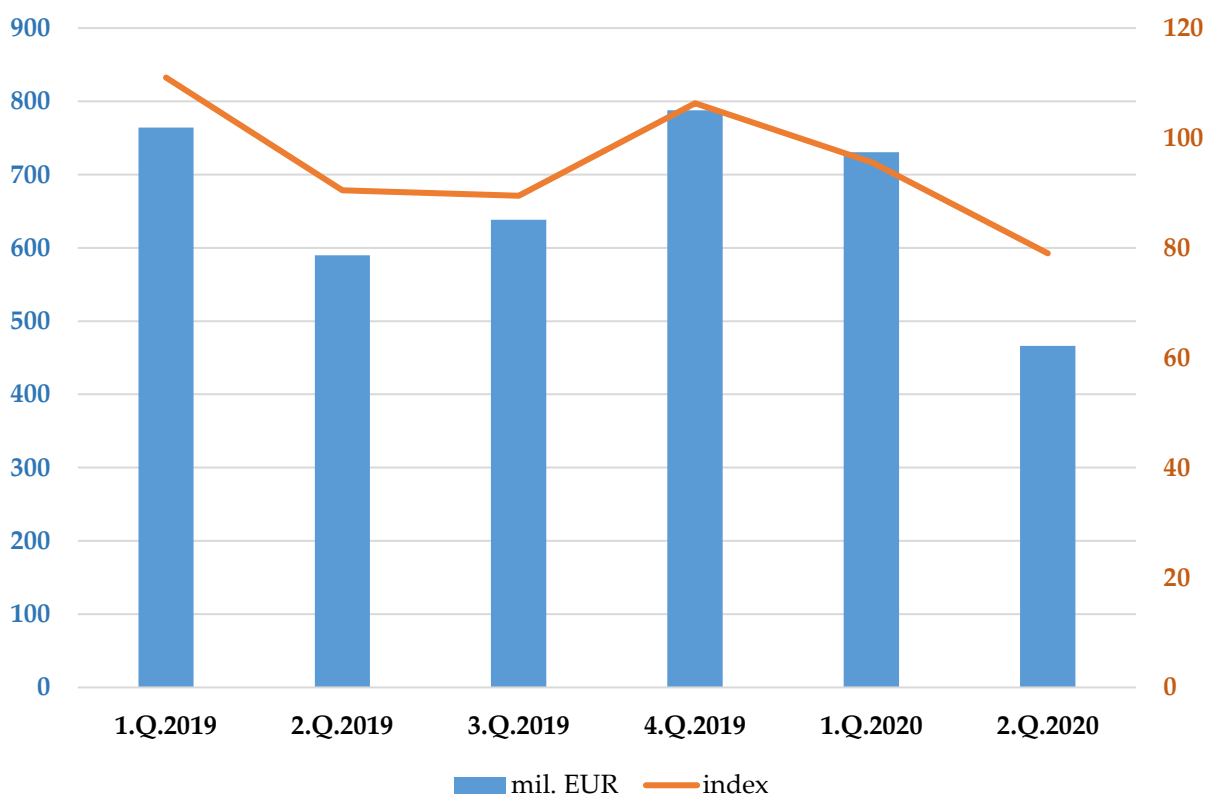
³ Štatistický úrad SR, Dostupné na: [Hrubý domáci produkt v 2. štvrťroku 2020](#), [cit. 8.10.2020]

Celková zamestnanosť v referenčnom období dosiahla 2 387,3 tis. osôb. V porovnaní s druhým štvrťrokom 2019 klesla o 2,6 %. Po očistení o sezónne vplyvy sa celková zamestnanosť znížila oproti druhému štvrťroku 2019 o 2,3 % a oproti prvému štvrťroku 2020 o 1,1 %.⁴

Štvrťročné údaje HDP podľa odvetví v bežných a stálych cenách - umenie, zábava a rekreácia; ostatné činnosti (R -U)

V bežných cenách sa v 2. štvrťroku 2020 vytvoril HDP v odvetví umenie, zábava a rekreácia; ostatné činnosti v objeme 466,3 mil. EUR a v stálych cenách v objeme 371,7 mil. EUR. Ako bolo uvedené vyššie, pokles zaznamenala väčšina odvetví ekonomiky, niektoré z nich o viac ako 20 %, napr. umenie, zábava a rekreácia; ostatné činnosti o 22,3 %.

Graf č. 4: Štvrťročné údaje HDP podľa odvetví v bežných cenách - umenie, zábava a rekreácia; ostatné činnosti (R -U)

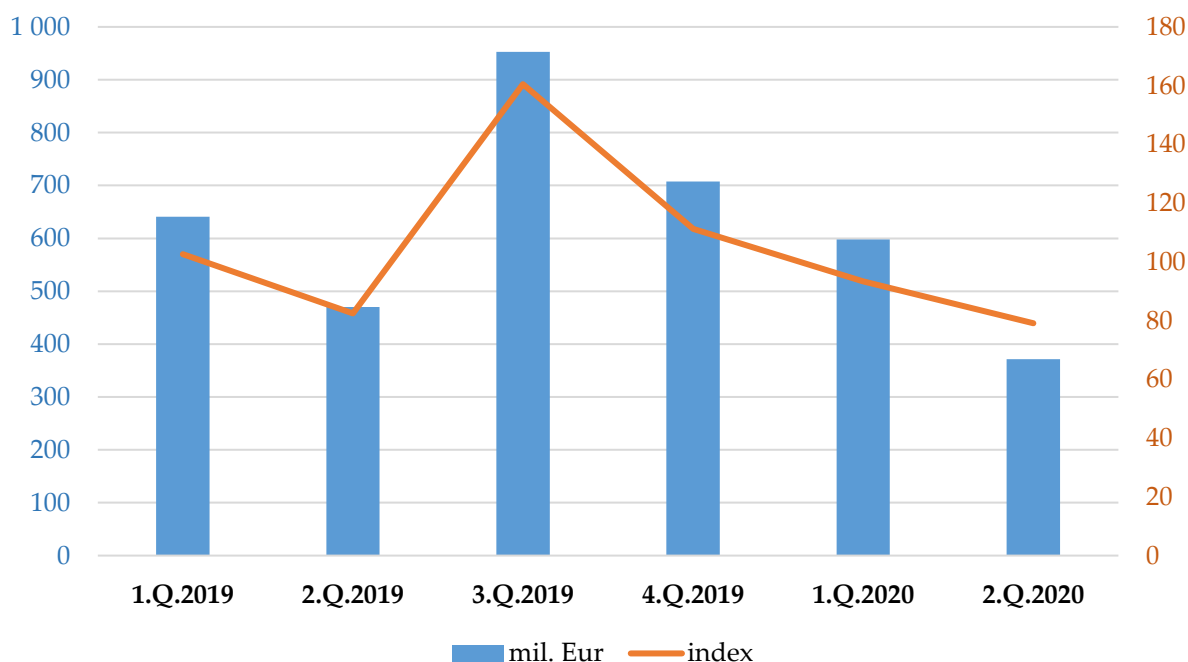
Tabuľka č. 2: Štvrťročné údaje HDP podľa odvetví v bežných cenách - umenie, zábava a rekreácia; ostatné činnosti (R -U)

	1.Q.2019	2.Q.2019	3.Q.2019	4.Q.2019	1.Q.2020	2.Q.2020
mil. EUR	764,1	590	638,2	787,9	730,7	466,3
index	111	90,5	89,5	106,3	95,6	79

Zdroj: [Štatistický úrad SR](#). Citované a graf vytvorený 2.11.2020.

⁴ Štatistický úrad SR, Dostupné na: [Rýchly odhad HDP a zamestnanosti podľa ESA 2010 v 2. štvrťroku 2020](#), [cit. 8.10.2020]

Graf č. 5: Štvrťročné údaje HDP podľa odvetví v stálych cenách vypočítaných reťazným objemom k referenčnému roku 2015 - umenie, zábava a rekreácia; ostatné činnosti (R -U)

Tabuľka č. 3: Štvrťročné údaje HDP v stálych cenách - umenie, zábava a rekreácia; ostatné činnosti

	1.Q.2019	2.Q.2019	3.Q.2019	4.Q.2019	1.Q.2020	2.Q.2020
mil. EUR	640,8	470	952,5	707,3	597,7	371,7
index	102,6	82,4	160,5	111,2	93,3	79,1

Zdroj: [Štatistický úrad SR](#). Citované a graf vytvorený 2.11.2020.

Vývoj cestovného ruchu v marci až júli 2020⁵

Rozsiahle obmedzenia cestovania najmä na medzinárodnej úrovni zásadne ovplyvnili súhrn návštevnosti najmä od mesiaca marec až po august. V hoteloch, penziónoch a v ďalších ubytovacích zariadeniach SR sa v tomto období ubytovalo takmer 1,6 milióna návštevníkov, čo predstavovalo medziročný pokles o skoro 54 %. Z toho bolo 75,5 % domácich návštevníkov a 24,5 % cudzincov. Medziročne sa počet domácich návštevníkov znížil o skoro 42 % a počet cudzincov viac ako o 71 %.

Návštevnosť v celej SR bola **najnižšia v mesiacoch apríl** s takmer 7-tisíc návštevníkmi (čo bolo 1,5 % v porovnaní s minulým rokom) **a máj** s takmer 39-tisícami domácimi a zahraničnými návštevníkmi (čo predstavovalo medziročne 7 %, z toho cudzinci nedosiahli medziročne ani 1 %). Júnový počet 193-tisíc návštevníkov prevýšil hodnotu počtu domácich a

⁵ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

zahraničných návštevníkov v marci (152-tisíc návštevníkov) a znamenalo sa postupné oživovanie návštevnosti ubytovacích zariadení.

V hoteloch, penziónoch a ubytovacích zariadeniach SR sa v júli 2020 ubytovalo viac ako 570-tisíc návštevníkov (čo bolo o 20 % menej ako v júli 2019). Návštevnosť v celej SR tvorili v mesiaci júl najmä domáci turisti. Počet domácich návštevníkov na úrovni SR v mesiacoch júl a august prevýšil minuloročné rekordné čísla v úspešnej letnej sezóne 2019. Medziročne sa ich počet zvýšil o 2,2 % na viac ako 424-tisíc v júli.

Naďalej však pretrvávala nižšia návštevnosť cudzincov, ktorých slovenské ubytovacie zariadenia evidovali len 145-tisíc v júli. V rovnakom období minulého roka ich bol približne dvojnásobok (v júli takmer 300-tisíc), čo najviac poznamenalo najmä hotely v mestách.

V 1. polroku 2020 celkové **tržby** za ubytovanie návštevníkov medziročne **klesli o 51,1 %**, pričom od zahraničných návštevníkov o 60,5 %.

Vývoj cestovného ruchu v auguste 2020

V hoteloch, penziónoch a v ďalších ubytovacích zariadeniach SR sa v auguste 2020 **ubytovalo viac ako 684-tisíc návštevníkov**, čo bolo **o 13,6 % menej ako v auguste 2019**. Medziročný pokles bol dôsledkom pretrvávajúcej nižšej návštevnosti zahraničných hostí, ale vyššieho počtu domácich hostí, čo sa prejavilo najmä vo vybraných regiónoch. Počet domácich návštevníkov na úrovni SR prevýšil minuloročné rekordné čísla v úspešnej letnej sezóne 2019, až v piatich krajoch SR bol počet domácich hostí nad úrovňou minuloročných rekordov a v troch krajoch bol tento rast dokonca o viac ako 20 %, čo spôsobilo, že aj celková návštevnosť bola mierne nad úrovňou minulého roka. Zahraničná klientela chýbala aj naďalej najmä v hoteloch v mestách. Hostia strávili v zariadeniach celkovo viac ako 2 milióny nocí, **medziročne sa ich počet znížil o 15,6 %**.

Minulý rok v auguste počet návštevníkov hotelov, penziónov a ďalších zariadení cestovného ruchu skoro prekročil 800-tisíc osôb. Počet hostí sa tak v auguste 2020 priblížil skôr úrovni z augusta v roku 2018, kedy sa na Slovensku ubytovalo 673-tisíc hostí. Dĺžka pobytov sa medziročne nezmenila, a to v priemere 3,1 noci.

Návštevnosť v celej SR tvorili aj v mesiaci august najmä domáci turisti. Ich počet oproti rekordnému vlaňajšku sa zvýšil o 10,5 % na viac ako 515-tisíc, predstavovali tak 75,3 % z celkového počtu ubytovaných. V piatich z ôsmich krajov bol dokonca počet hostí vyšší ako v auguste 2019 – v Banskobystrickom (o 10,2 %), Prešovskom (o 17,7 %), Žilinskom (o 24 %), Košickom (o 24,8 %) a v Trnavskom (o 29,7 %).

Nadalej však pretrvávala nižšia návštevnosť cudzincov, ktorých slovenské ubytovacie zariadenia evidovali len 169-tisíc. V rovnakom období minulého roka ich bol približne dvojnásobok (viac ako 325-tisíc), čo najviac poznamenalo najmä hotely v mestách.

Negatívny dopad bol najviac viditeľný v Bratislavskom kraji, v ktorom celková návštevnosť bola medziročne nižšia až o 55,9 %, počet zahraničných hostí tu však klesol o viac ako dve tretiny (o 66,6 %). Samotné mesto Bratislava bola na tom ešte horšie v poklese návštevnosti cudzincov (o viac ako 70 %), nakoľko výsledky celého kraja zlepšila návštevnosť prázdninovo obľúbených okresov ako je Senec či Pezinok. Východná metropola, Košice, v auguste taktiež trpela poklesom zahraničnej návštevnosti (o 65,1 %), ale na rozdiel od hlavného mesta to kompenzoval rast počtu domácich hostí o 21,4 %, čím celková návštevnosť Košíc bola v medziročnom porovnaní nižšia len o 22,3 %.

V súhrne po zohľadnení návštevnosti domácich aj zahraničných hostí počet návštevníkov sa medziročne najviac zvýšil v Žilinskom kraji (o 3,6 %), a to najmä vďaka regiónu Liptov a Orava, v ďalších dvoch krajoch, Banskobystrickom a Trnavskom, sme tiež zaznamenali mierny nárast návštevnosti oproti minulému roku. Najnavštevovanejšie oblasti Slovenska - Žilinský a Prešovský kraj - evidovali spolu viac ako 320-tisíc návštevníkov. V Prešovskom kraji, ktorý má na svojom území mnohé známe turistické lákadlá, napriek tomu klesol celkový počet návštevníkov o 1,1 %.

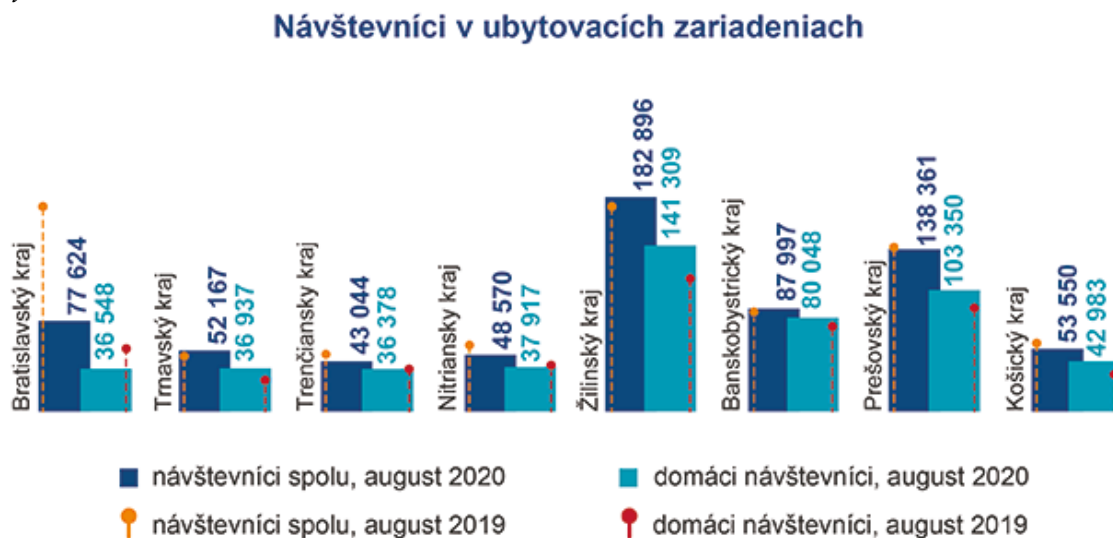
V týchto dvoch regiónoch bol zároveň najväčší počet ubytovacích zariadení a lôžok v nich. Kapacity izieb tu v auguste boli využité na viac ako 50 %, kým napríklad v Bratislavskom kraji na 28,5 % a Košickom kraji na 31,9 %.

Rozsiahle obmedzenia cestovania najmä na medzinárodnej úrovni zásadne ovplyvnil aj súhrn návštevnosti za prvých osem mesiacov tohto roka. V zariadeniach cestovného ruchu sa v tomto období ubytovalo takmer 2,6 milióna návštevníkov, čo predstavovalo medziročný pokles o 41 %. Z toho bolo 71,5 % domácich návštevníkov a 28,5 % cudzincov. Medziročne sa počet domácich návštevníkov znížil o viac ako 30 % a počet cudzincov takmer o 60 %.

Podľa posledných údajov k augustu 2020 slúžilo cestovnému ruchu celkovo 4 361 ubytovacích zariadení. K dispozícii bolo 72,5-tisíc izieb a 190,7-tisíc lôžok. Počet izieb v porovnaní s augustom 2019 klesol o 2,4-tisíc (o 3,3 %) a počet lôžok o 6,2-tisíc (o 3,2 %).⁶

⁶ Štatistický úrad SR, Dostupné na [Vývoj cestovného ruchu v ubytovacích zariadeniach SR v auguste 2020](#), [cit. 8.10.2020]

Graf č. 6⁷

Zdroj: [Štatistický úrad SR](#). Citované 8.10.2020.

⁷ Metodické vysvetlivky k tabuľkám a grafom

Trendy vývoja v jednotlivých odvetviach ekonomiky SR sú dostupné z informácií krátkodobej štatistiky. Zdrojom údajov sú informácie zo štatistického zisťovania v podnikoch, realizovaného v mesačnej periodicite, na základe ich hlavnej ekonomickej činnosti.

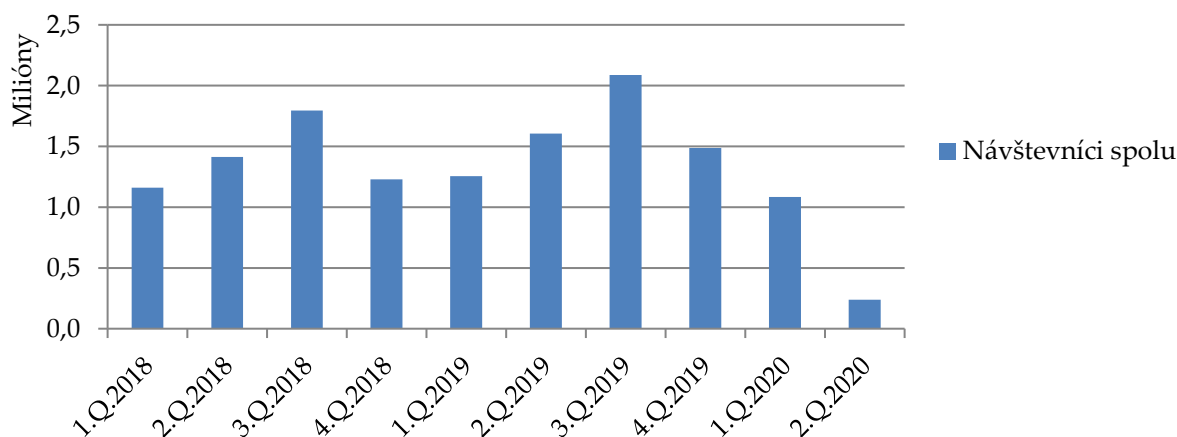
- ROMR = rovnaké obdobie minulého roka.
- Index ROMR = 100 (v stálych cenách k priemeru roka 2015) vyjadruje pomer tržieb za bežné obdobie k rovnakému obdobiu minulého roka v stálych cenách pri zohľadnení cenového vývoja k priemerným cenám roka 2015.
- Index zamestnanosti ROMR = 100 vyjadruje pomer počtu zamestnaných osôb za bežné obdobie k rovnakému obdobiu minulého roka.
- Tržby za vlastné výkony a tovar sú tržby z predaja vlastných výrobkov, služieb a obchodného tovaru, realizované v sledovanom mesiaci a určené pre tuzemských aj zahraničných odberateľov. Uvádzajú sa bez dane z pridanej hodnoty a bez spotrebnej dane.
- Zamestnané osoby sú zamestnanci a podnikatelia (bez vypomáhajúcich osôb v domácnosti).
- Návštevník v ubytovacom zariadení cestovného ruchu je osoba, ktorá použije služby zariadenia na prechodné ubytovanie za účelom cestovného ruchu bez ohľadu na krajinu trvalého pobytu. Do počtu návštevníkov sa započítavajú aj deti. Návštevník použije ubytovacie služby z dôvodu dovolenky, zájazdu, služobnej cesty, účasti na športovom stretnutí, školení a kurzov, sympóziu, pobytu v kúpeľoch a ozdravovniach, návštevy priateľov a príbuzných, účasti na cirkevných udalostiach a pod. Patrí sem tiež ubytovanie detí v škole v prírode, v letných a zimných táboroch. Medzi návštevníkov v ubytovacom zariadení nepatria domáci a zahraniční pracujúci zamestnaní na Slovensku, ktorí používajú dočasne zariadenie ako ubytovňu. Medzi návštevníkov v ubytovacom zariadení cestovného ruchu nepatria domáci a zahraniční pracujúci zamestnaní na Slovensku, ktorí ubytovacie zariadenie využívajú nie za účelom cestovného ruchu, ale využívajú ubytovacie zariadenie dočasne ako ubytovňu pravidelne aj nepravidelne (bez zmluvy alebo na základe zmluvy medzi prevádzkovateľom a firmou, ktorej zamestnanci sú ubytovaní ubytovacom zariadení).
- Prenocovania v ubytovacom zariadení cestovného ruchu vyjadrujú počet prenocovaní návštevníkov v ubytovacom zariadení cestovného ruchu za určité časové obdobie.
- Využitie lôžok predstavuje obsadenosť stálych lôžok, ktoré boli skutočne k dispozícii návštevníkov k prenocovaniam v ubytovacom zariadení v danom mesiaci. Vypočíta sa vydelením celkového počtu prenocovaní a počtom stálych lôžok (okrem prísteliek) počas dní, kedy boli lôžka skutočne k dispozícii. Výsledok sa vynásobí číslom 100, aby sa vyjadrila obsadenosť v percentách.
- Tržby zahŕňajú tržby a DPH za prenocovanie návštevníkov tržby za umiestnenie stanu, motorového vozidla, prívěsu, za pripojenie na elektrickú sieť a pod. (bez ohľadu na spôsob úhrady tržieb za ubytovanie). Ďalej sa zahŕňajú tržby za služby súvisiace s ubytovaním (napr. pranie a čistenie bielizne, použitie kúpeľne a pod.). Nezahŕňajú sa tržby za služby osobného charakteru napr. kozmetika, kaderníctvo, manikúra, pedikúra a pod. Tržby v ubytovacej štatistike sa zbierajú v štvrťročnej periodicite.

Tabuľka č. 4: Ubytovacia štatistika

	Merná jednotka	2020			Indexy		
		1.Q.	2.Q.	1. polrok	$\frac{1.Q.2020}{1.Q.2019}$	$\frac{2.Q.2020}{2.Q.2019}$	$\frac{1.polr.2020}{1.polr.2019}$
Ubytovacie zariadenia							
Tržby za ubytovanie návštevníkov spolu (v bežných cenách)	mil. EUR	94,0	19,0	113,0	91,9	14,7	48,9
v tom za ubytovanie zahraničných návštevníkov	mil. EUR	38,9	3,1	42,0	88,5	4,9	39,5
za ubytovanie domácich návštevníkov	mil. EUR	55,1	15,9	71,0	94,5	24,0	57,0

Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR⁸

Graf. č. 7: Počet návštevníkov ubytovacích zariadení spolu

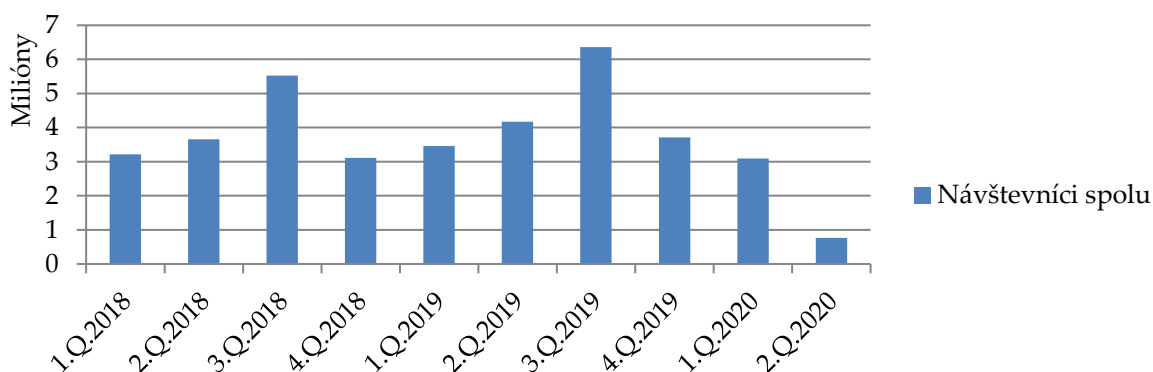
Tabuľka. č. 5: Počet návštevníkov ubytovacích zariadení spolu

1.Q.2018	2.Q.2018	3.Q.2018	4.Q.2018	1.Q.2019	2.Q.2019	3.Q.2019	4.Q.2019	1.Q.2020	2.Q.2020
1160359	1414117	1794194	1227737	1253731	1604636	2087056	1487511	1 082 590	239 116

Zdroj: [Štatistický úrad SR](#). Citované a graf vytvorený 08.10.2020.

⁸ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

Graf. č. 8: Počet prenocovaní návštevníkov

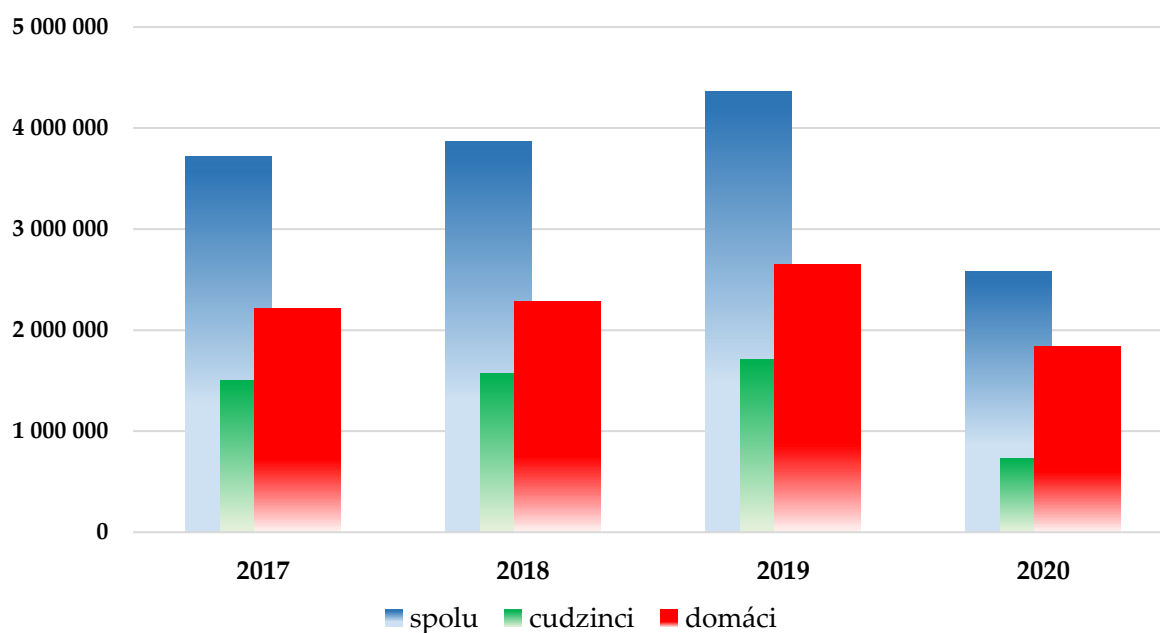

Tabuľka č. 6: Počet prenocovaní návštevníkov

1.Q.2018	2.Q.2018	3.Q.2018	4.Q.2018	1.Q.2019	2.Q.2019	3.Q.2019	4.Q.2019	1.Q.2020	2.Q.2020
3216435	3656054	5526625	3115969	3458988	4175052	6355604	3714051	3 090 935	761 734

Zdroj: [Štatistický úrad SR](#). Citované a graf vytvorený 08.10.2020.

Graf. č. 9: Počet návštevníkov za mesiace január až august

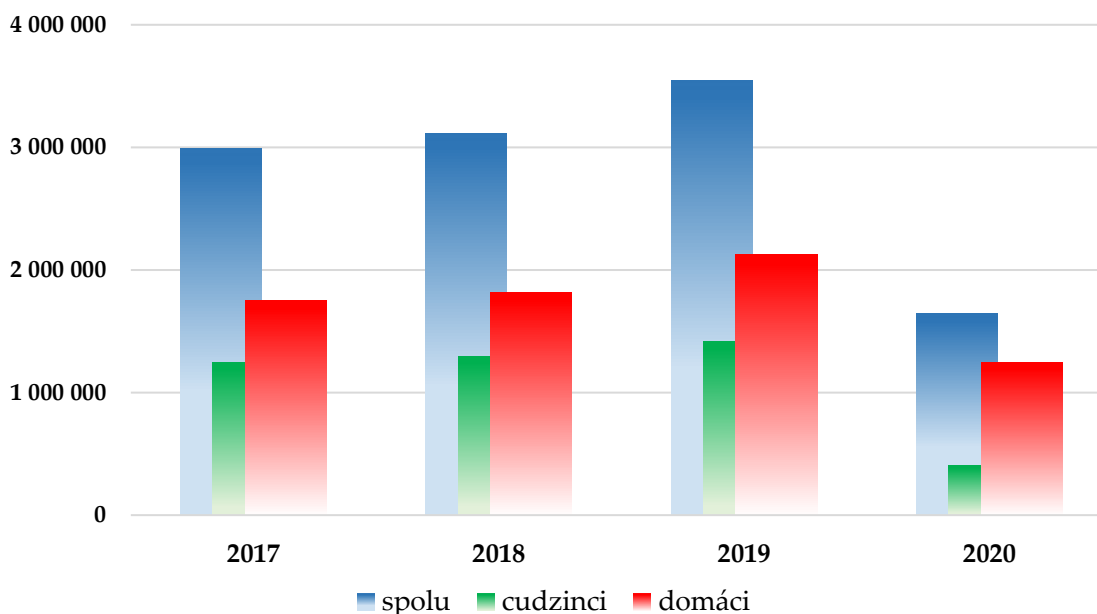
Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR⁹

Tabuľka č. 7: Počet návštevníkov za mesiace január až august

	2017	2018	2019	2020
spolu	3 714 748	3 863 360	4 362 817	2 575 968
cudzinci	1 504 293	1 575 875	1 711 092	734 140
domáci	2 210 455	2 287 485	2 651 725	1 841 828

⁹ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

Graf. č. 10: Počet návštevníkov za mesiace marec až august

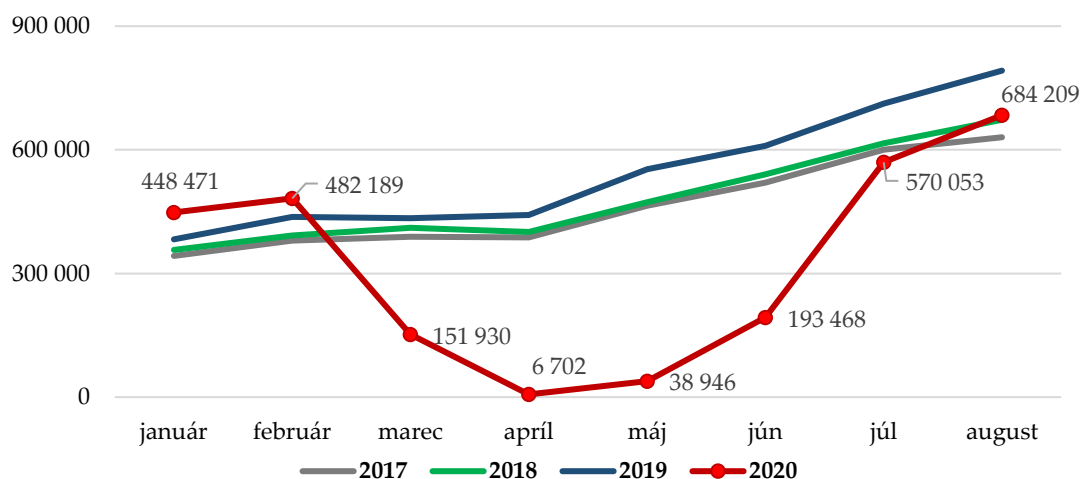

Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR¹⁰

Tabuľka č. 8: Počet návštevníkov za mesiace marec až august

	2017	2018	2019	2020
spolu	2 992 565	3 114 105	3 542 917	1 645 308
cudzinci	1 242 347	1 294 507	1 416 168	402 530
domáci	1 750 218	1 819 598	2 126 749	1 242 778

Graf. č. 11: Počet návštevníkov za mesiace január až august

Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR¹¹

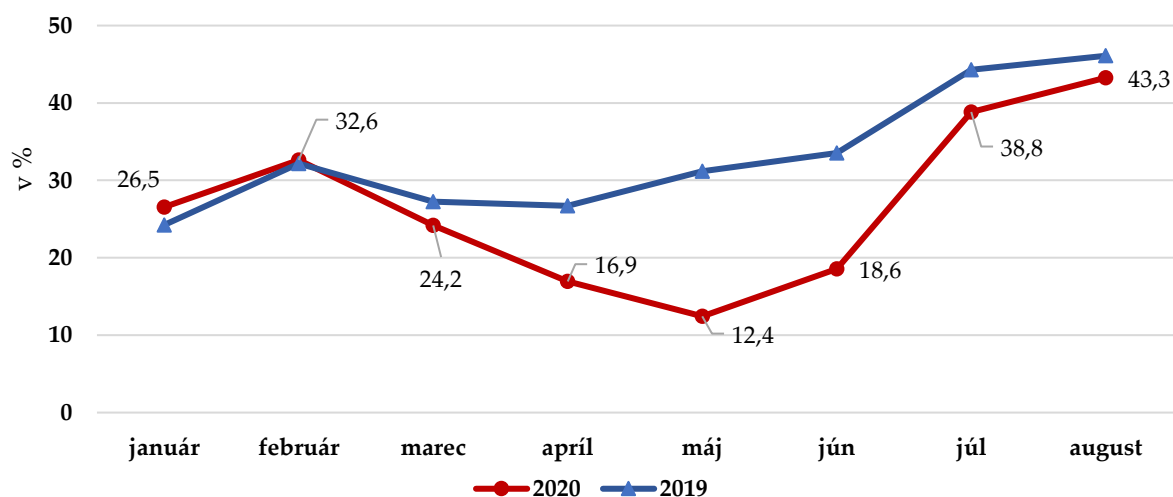
¹⁰ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

¹¹ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

Tabuľka č. 9: Počet návštevníkov za mesiace január až august

Obdobie	2017	2018	2019	2020
január	342 682	357 202	382 855	448 471
február	379 501	392 053	437 045	482 189
marec	389 229	411 104	433 831	151 930
apríl	387 504	400 918	442 297	6 702
máj	464 834	472 883	552 663	38 946
jún	520 233	540 316	609 676	193 468
júl	600 199	615 967	712 314	570 053
august	630 566	672 917	792 136	684 209

Graf č. 12: Využitie stálych lôžok za mesiace január až august

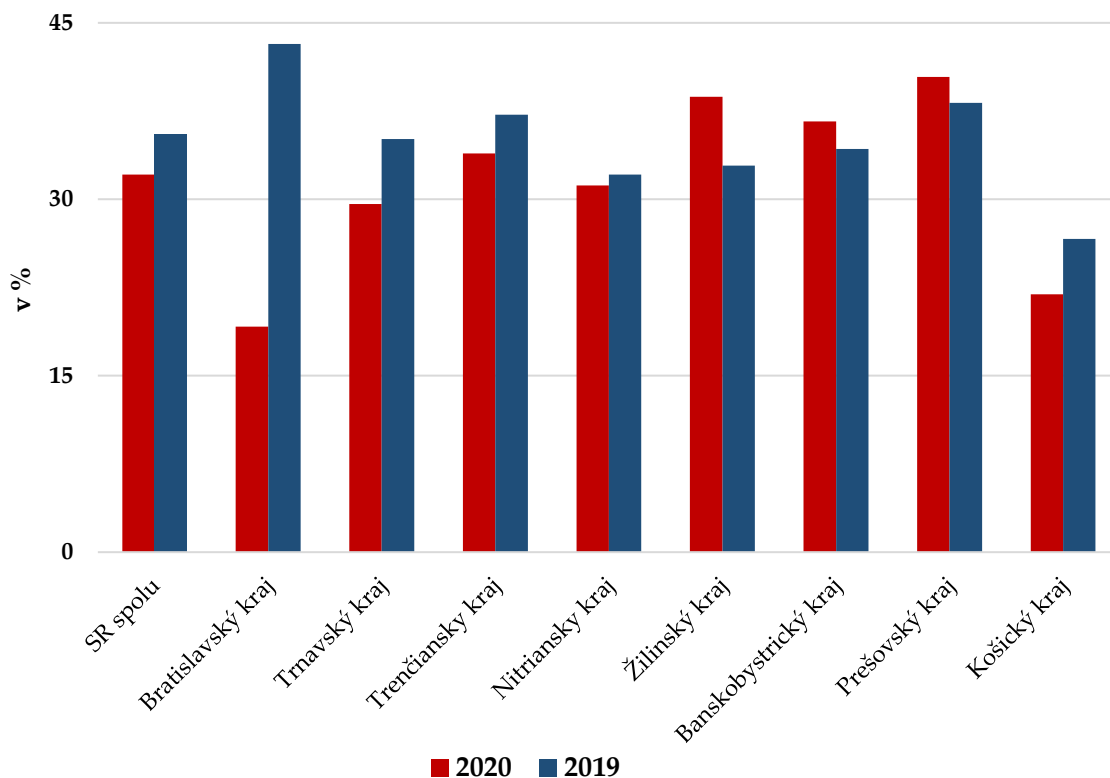
Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR¹²

Tabuľka č. 10: Využitie stálych lôžok za mesiace január až august (v %)

mesiac	2020	2019
január	26,5	24,2
február	32,6	32,2
marec	24,2	27,3
apríl	16,9	26,7
máj	12,4	31,2
jún	18,6	33,5
júl	38,8	44,3
august	43,3	46,1

¹² Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

Graf č. 13: Využitie stálych lôžok za mesiace *marec až august*
podľa samosprávnych krajov SR

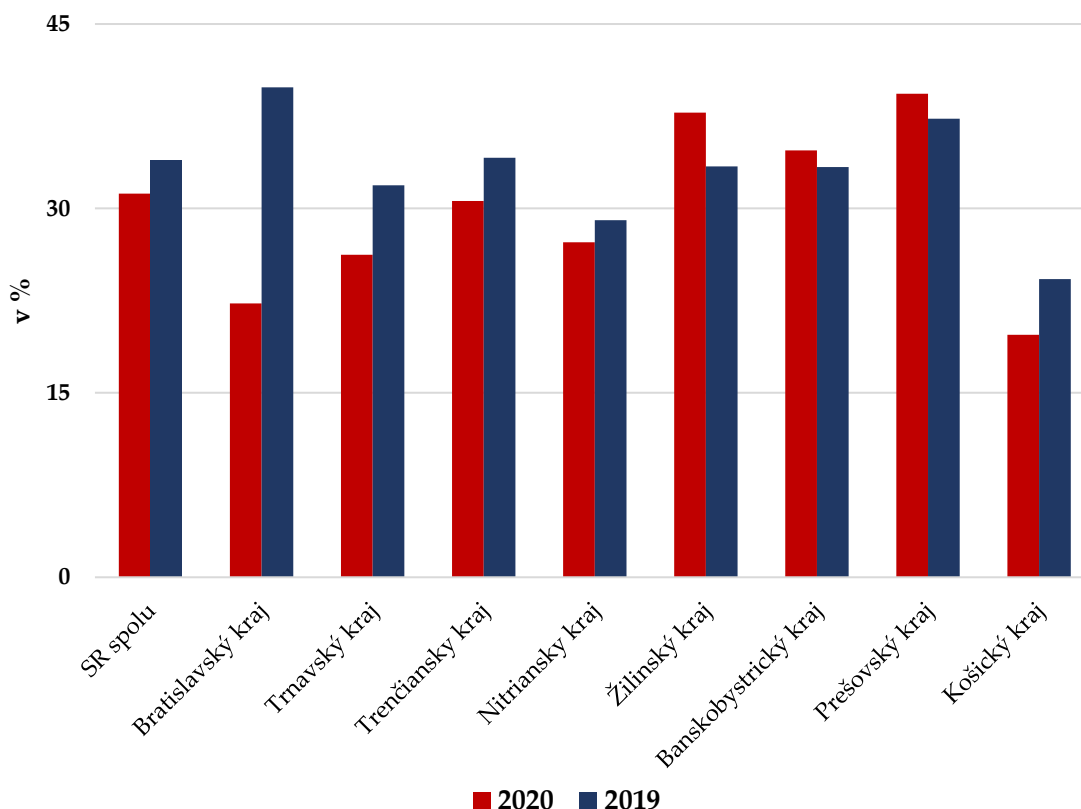
Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR¹³

Tabuľka č. 11: Využitie stálych lôžok za mesiace *marec až august*
podľa samosprávnych krajov SR (v %)

Región	2020	2019
SR spolu	32,1	35,6
Bratislavský kraj	19,2	43,2
Trnavský kraj	29,6	35,1
Trenčiansky kraj	33,9	37,2
Nitriansky kraj	31,2	32,1
Žilinský kraj	38,7	32,9
Banskobystrický kraj	36,6	34,3
Prešovský kraj	40,4	38,2
Košický kraj	21,9	26,6

¹³ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

Graf č. 14: Využitie stálych lôžok za mesiace január až august podľa samosprávnych krajov SR

Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR¹⁴

Tabuľka č. 12: Využitie stálych lôžok za mesiace január až august podľa samosprávnych krajov SR (v %)

Región	2020	2019
SR spolu	31,2	33,9
Bratislavský kraj	22,3	39,8
Trnavský kraj	26,2	31,9
Trenčiansky kraj	30,6	34,1
Nitriansky kraj	27,2	29,1
Žilinský kraj	37,8	33,4
Banskobystrický kraj	34,7	33,4
Prešovský kraj	39,3	37,3
Košický kraj	19,7	24,2

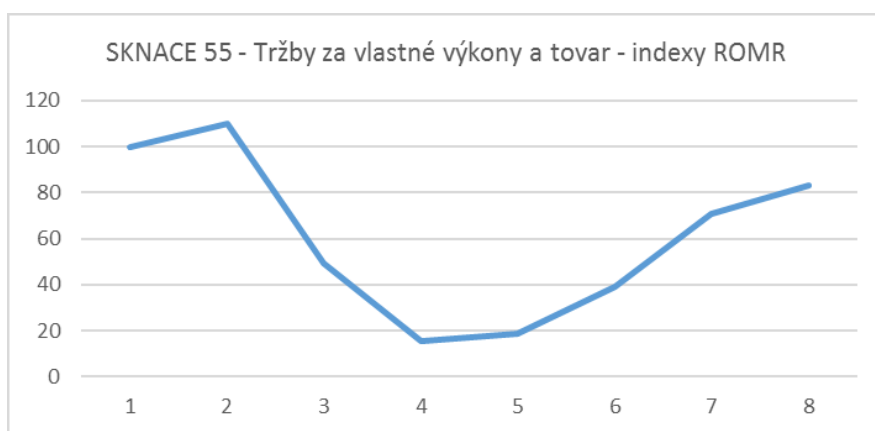
¹⁴ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

Vývoj vybraných odvetví služieb – štatistické zhodnotenie¹⁵

Ubytovanie (SK NACE 55)

Podniky s touto hlavnou činnosťou zaznamenali najväčší prepád tržieb v **apríli 2020 o takmer 85 % oproti minulému roku**. V nasledujúcich mesiacoch roka 2020 sa prepád zmierňoval. Čo sa týka zamestnanosti, prepád od vypuknutia pandémie predstavuje **cca. 20 %** a na tejto úrovni zostáva.

Graf č. 15: Tržby za vlastné výkony a tovar

Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR¹⁶

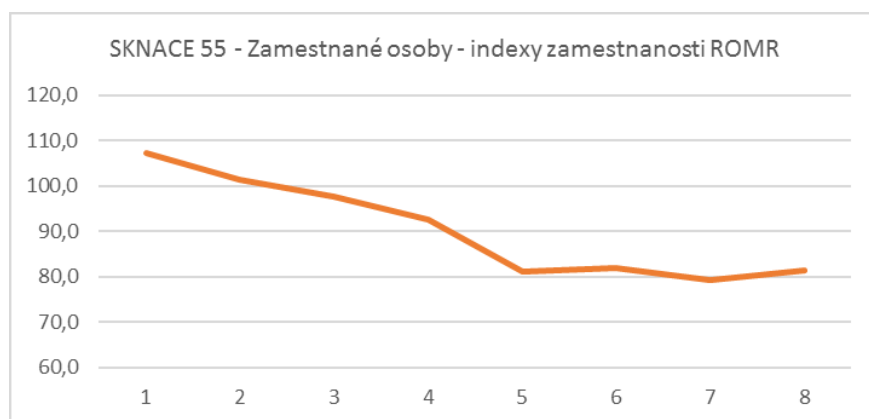
Tabuľka č. 13: Tržby za vlastné výkony a tovar

Indexy ROMR								kumulatív za obdobie	
obdobie 2020	1	2	3	4	5	6	7	8	3 až 8
	99,5	110,2	49,2	15,3	18,4	38,8	71,0	83,0	48,4
Poznámka:									
indexy ROMR=100 (v stálych cenách k priemeru roka 2015)									

¹⁵ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

¹⁶ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

Graf č. 16: Zamestnané osoby

Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR¹⁷

Tabuľka č. 14: Zamestnané osoby

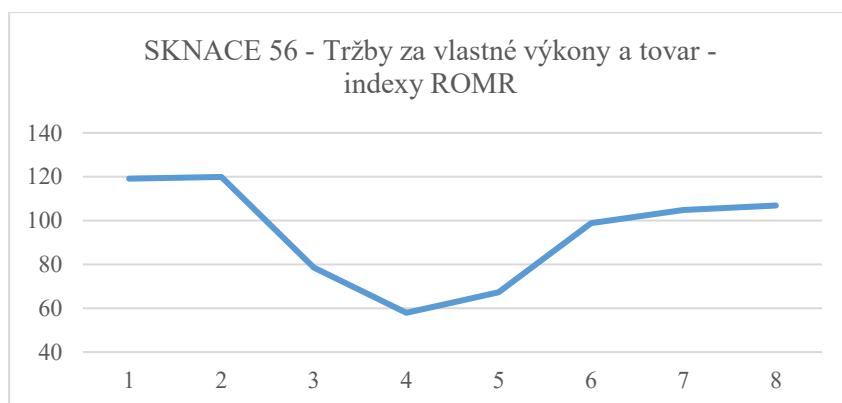
Indexy zamestnanosti ROMR								
obdobie 2020	1	2	3	4	5	6	7	8
	107,4	101,3	97,7	92,5	81,1	81,9	79,2	81,3

Poznámky:
indexy ROMR = 100
Zamestnané osoby sú zamestnanci a podnikatelia (bez vypomáhajúcich osôb v domácnosti)

Činnosti reštaurácií a pohostinstiev (SK NACE 56)

Najväčší prepád tržieb v období mesiacov marec až august 2020 zaznamenali reštauračné podniky a pohostinstvá v **mesiaci apríl o 42,1 %** a v **mesiaci máj o 32,7 %**. V mesiacoch júl a august tržby zaznamenali rast oproti rovnakému obdobiu minulého roka.

Graf č. 17: Tržby za vlastné výkony a tovar

Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR¹⁸

¹⁷ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

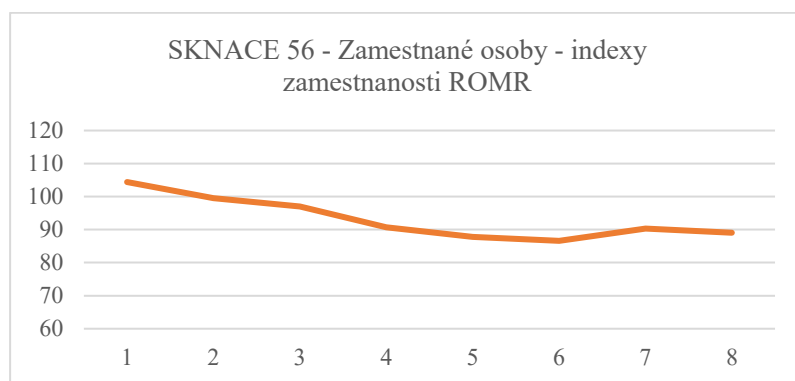
¹⁸ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

Tabuľka č. 15: Tržby za vlastné výkony a tovar

Indexy ROMR									kumulatív za obdobie 3 až 8
obdobie 2020	1	2	3	4	5	6	7	8	
	119,2	119,9	78,5	57,9	67,3	98,8	104,8	106,8	86,7

Poznámka:
indexy ROMR=100 (v stálych cenách k priemeru roka 2015)

Graf č. 18: Zamestnané osoby

Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR¹⁹

Tabuľka č. 16: Zamestnané osoby

Indexy zamestnanosti ROMR								
obdobie 2020	1	2	3	4	5	6	7	8
	104,4	99,5	97,0	90,7	87,8	86,6	90,3	89,1

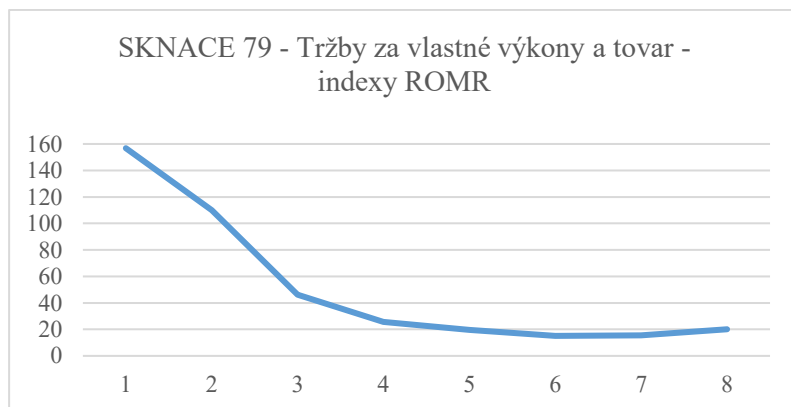
Poznámky:
indexy ROMR = 100
Zamestnané osoby sú zamestnanci a podnikatelia (bez vypomáhajúcich osôb v domácnosti)

Činnosti cestovných agentúr, rezervačné služby cestovných kancelárií a súvisiace činnosti (SK NACE 79)

Podnikateľské subjekty poskytujúce služby v oblasti organizovaného cestovného ruchu zaznamenali od marca 2020 pokles tržieb. Najväčší prepád, až **na úroveň 15,1 %** v porovnaní s minulým rokom, bol v júni. Na porovnateľnej úrovni zostal aj v mesiacoch júl a august 2020. Rovnaká situácia bola aj v zamestnanosti. V júni **klesla zamestnanosť o 34,2 %**.

¹⁹ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

Graf č. 19: Tržby za vlastné výkony a tovar

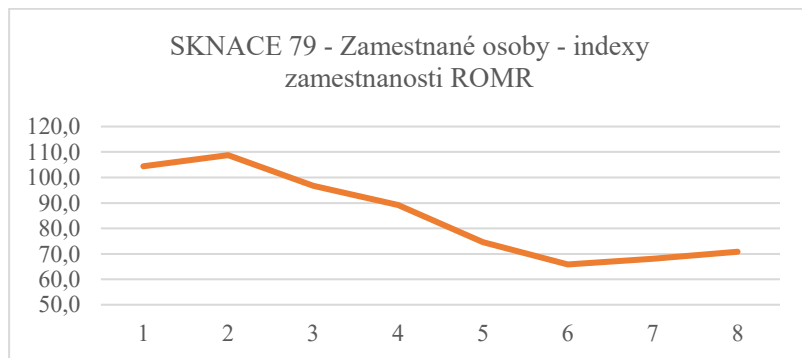
Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR²⁰

Tabuľka č. 17: Tržby za vlastné výkony a tovar

Indexy ROMR									
obdobie 2020	1	2	3	4	5	6	7	8	kumulatív za obdobie 3 až 8
	156,8	109,9	46,1	25,6	19,5	15,1	15,4	20,0	21,7

Poznámka:
indexy ROMR=100 (v stálych cenách k priemeru roka 2015)

Graf č. 20: Zamestnané osoby

Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR²¹

Tabuľka č. 18: Zamestnané osoby

Indexy zamestnanosti ROMR									
obdobie 2020	1	2	3	4	5	6	7	8	
	104,4	108,8	96,7	89,1	74,7	65,8	68,1	70,8	

Poznámky:
indexy ROMR = 100
Zamestnané osoby sú zamestnanci a podnikatelia (bez vypomáhajúcich osôb v domácnosti)

²⁰ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

²¹ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

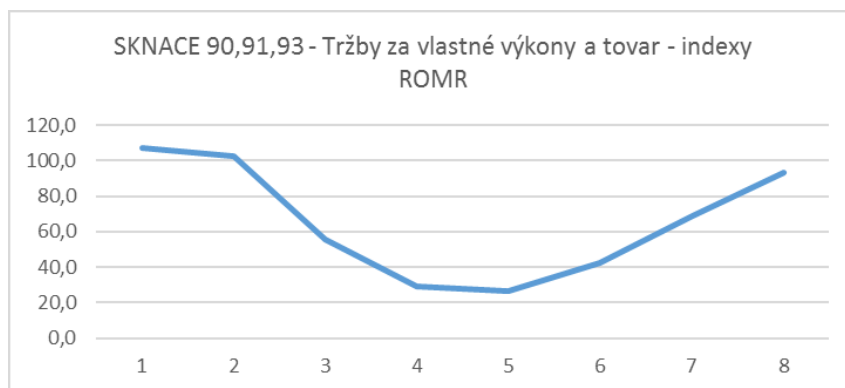
Tvorivé, umelecké a zábavné činnosti (SK NACE 90)

Činnosti knižníc, archívov, múzeí a ostatných kultúrnych zariadení (SK NACE 91)

Športové, zábavné a rekreačné činnosti (SK NACE 93)

Najväčší prepád tržieb bol v mesiacoch apríl a máj 2020. Podniky zaznamenali **v apríli prepád o 71 % a v máji o 73,8 %**. V mesiacoch júl a august tržby postupne rástli, ale nedosiahli úroveň roka 2019.

Graf č. 21: Tržby za vlastné výkony a tovar

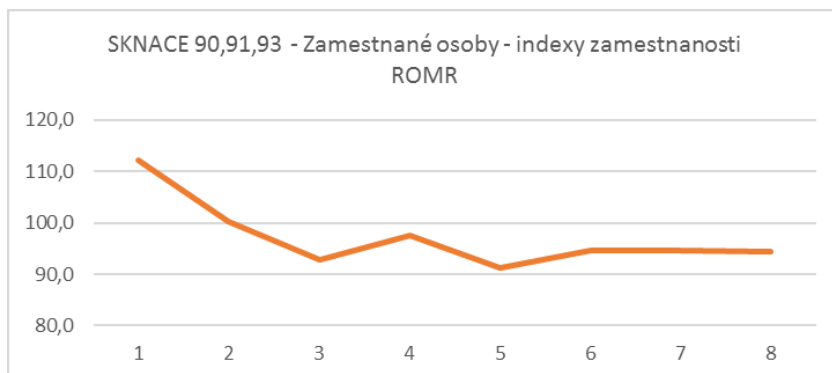
Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR²²

Tabuľka č. 19: Tržby za vlastné výkony a tovar

Indexy ROMR									kumulatív za obdobie
obdobie 2020	1	2	3	4	5	6	7	8	3 až 8
	106,9	102,7	55,7	29,0	26,2	42,2	68,9	93,4	54,7

Poznámka:
indexy ROMR=100 (v stálych cenách k priemeru roka 2015)

Graf č. 22: Zamestnané osoby

Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR²³

²² Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

²³ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

Tabuľka č. 20: Zamestnané osoby

Indexy zamestnanosti								
ROMR								
obdobie 2020	1	2	3	4	5	6	7	8
	112,2	100,3	92,9	97,5	91,3	94,6	94,6	94,4
Poznámky:								
indexy ROMR = 100								
Zamestnané osoby sú zamestnanci a podnikatelia (bez vypomáhajúcich osôb v domácnosti)								

Vývoj počtu podnikateľských subjektov za vybrané divízie klasifikácie SK NACE (marec – september 2019 a 2020)²⁴

Informácie o vývoji počtu podnikateľských subjektov za vybrané divízie klasifikácie SK NACE boli spracované na základe údajov čerpaných z Registra právnických osôb, podnikateľov a orgánov verejnej moci. Pre účely porovnania boli použité údaje platné v obdobiach marec – september 2019 a marec – september 2020. Údaje sa týkajú všetkých podnikateľských subjektov, t. j. právnických osôb a fyzických osôb – podnikateľov (SZČO) .

Z hľadiska hlavnej činnosti boli zohľadnené podnikateľské subjekty zatriedené v nasledujúcich divíziách klasifikácie SK NACE:

55 – Ubytovanie

56 – Činnosti reštaurácií a pohostinstiev

79 – Činnosti cestovných agentúr, rezervačné služby cestovných kancelárií a súvisiace činnosti

90 – Tvorivé, umelecké a zábavné činnosti

91 – Činnosti knižníc, archívov, múzeí a ostatných kultúrnych zariadení

93 – Športové, zábavné a rekreačné činnosti.

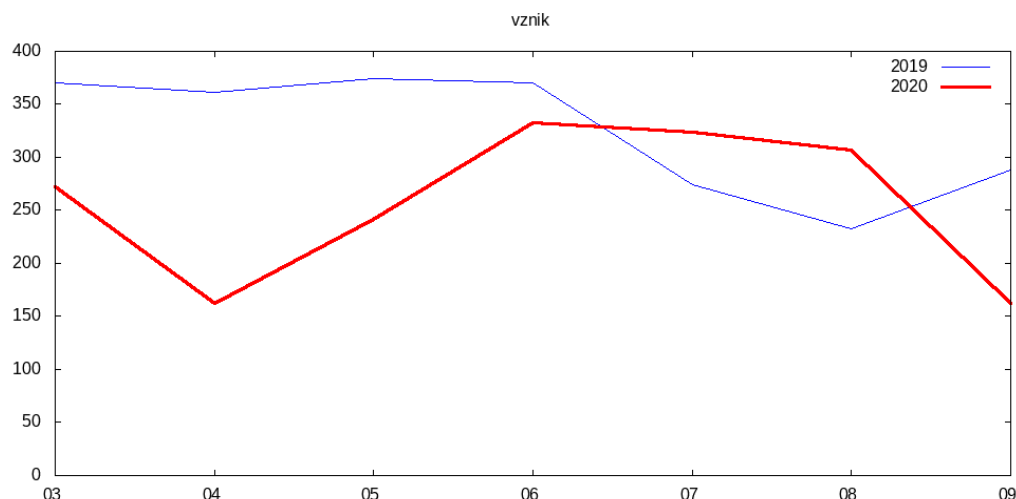
Údaje boli spracované za situácie typu vznik, zánik a vstup do likvidácie viac ako 57 200 vybraných podnikateľských subjektov. Čo sa týka ich vývoja v sledovanom období 2019 a 2020, z jednotlivých grafov je zrejмый porovnateľný trend.

Ku koncu septembra 2020 malo 663 podnikateľských subjektov pozastavenú podnikateľskú činnosť, pričom najvyšší počet týchto subjektov (takmer 55 %) bol s hlavnou činnosťou v oblasti reštaurácií a pohostinstiev.

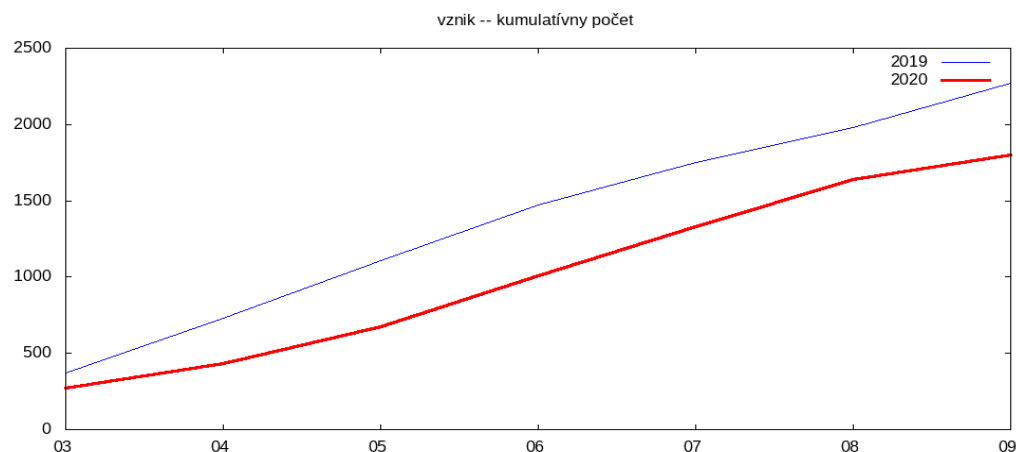
V marci až septembri 2020 vstúpilo do likvidácie spolu 66 podnikateľských subjektov, čo je takmer o 30 % viac ako v rovnakom období predchádzajúceho roka. Najvyšší absolútny nárast bol zistený v divíziách NACE 55 – Ubytovanie a 93 – Športové, zábavné a rekreačné činnosti.

²⁴ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

Graf č. 23: Podnikateľské subjekty – vznik

Graf č. 24: Podnikateľské subjekty – vznik, kumulatívna krivka

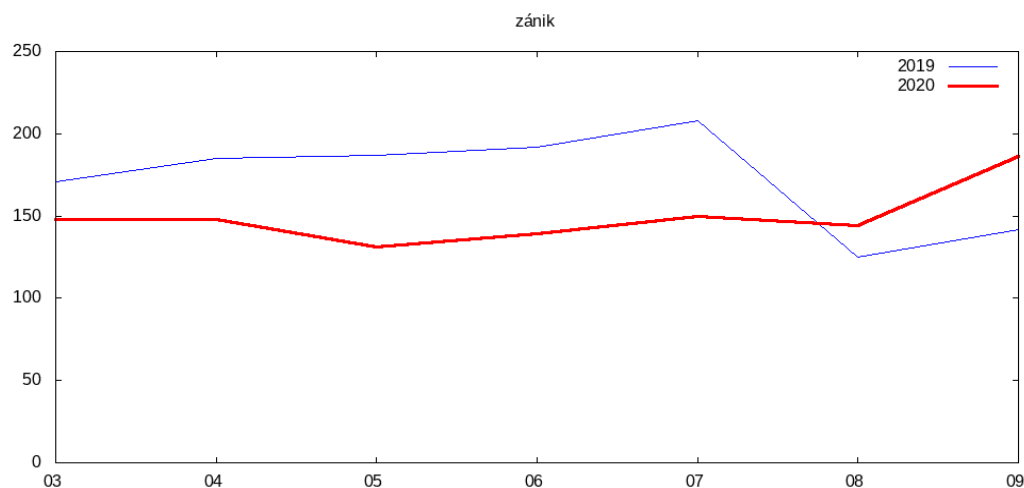
Tabuľka č. 21: Podnikateľské subjekty – vznik

Mesiac	Počty vznikov podľa sledovaných rokov		Kumulatívne početnosti podľa sledovaných rokov	
	rok 2019	rok 2020	rok 2019	rok 2020
marec	370	272	370	272
apríl	361	162	731	434
máj	374	242	1105	676
jún	370	333	1475	1009
júl	274	324	1749	1333
august	233	307	1982	1640
september	288	162	2270	1802

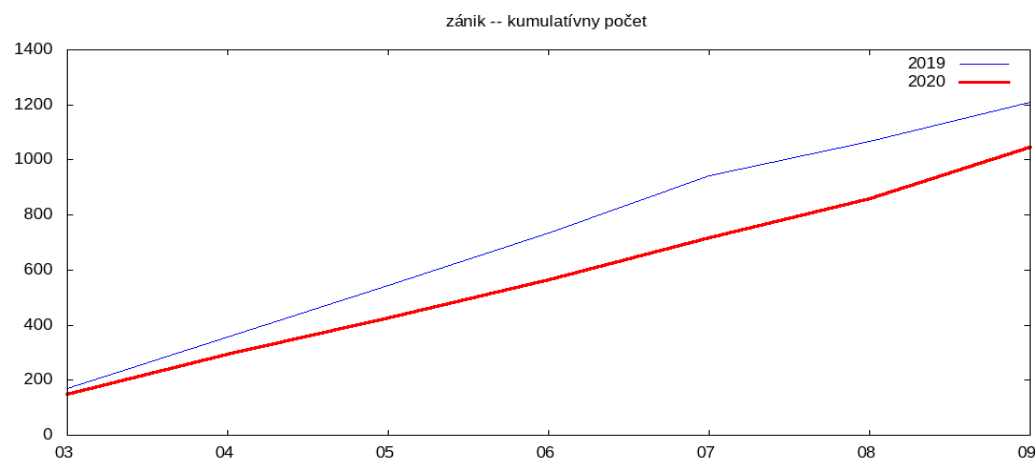
Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR²⁵

²⁵ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

Graf č. 25: Podnikateľské subjekty – zánik

Graf č. 26: Podnikateľské subjekty – zánik, kumulatívna krivka

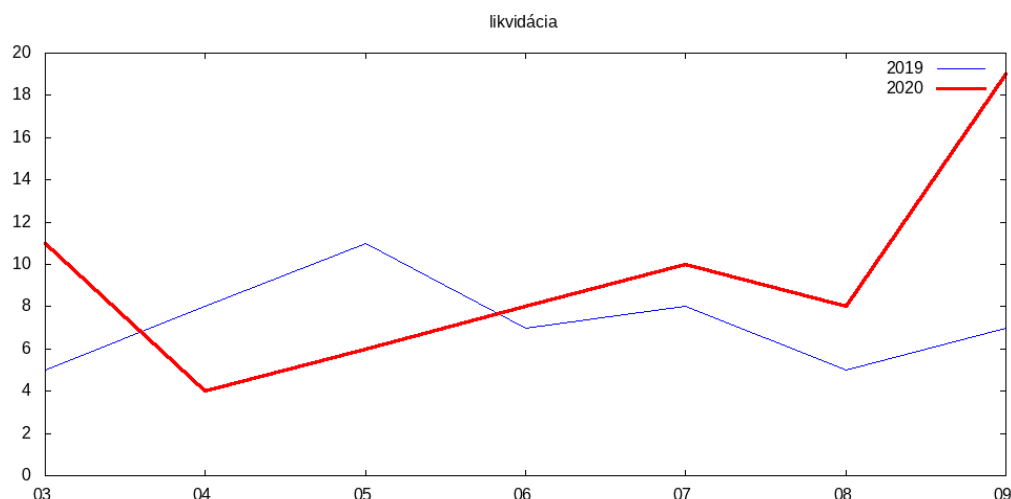
Tabuľka č. 22: Podnikateľské subjekty – zánik

Mesiac	Počty zánikov podľa sledovaných rokov		Kumulatívne početnosti podľa sledovaných rokov	
	rok 2019	rok 2020	rok 2019	rok 2020
marec	171	148	171	148
apríl	185	148	356	296
máj	187	131	543	427
jún	192	139	735	566
júl	208	150	943	716
august	125	144	1068	860
september	142	186	1210	1046

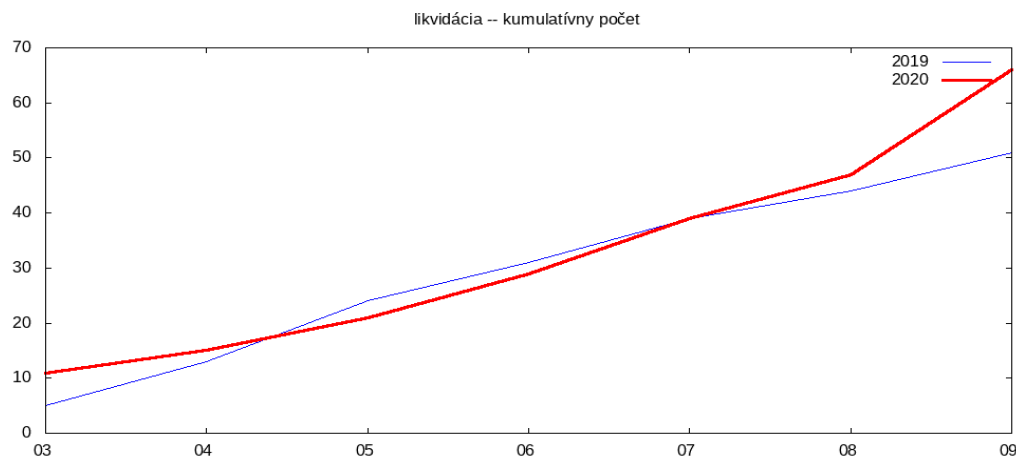
Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR²⁶

²⁶ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

Graf č. 27: Podnikateľské subjekty – vstup do likvidácie

Graf č. 28: Podnikateľské subjekty – vstup do likvidácie, kumulatívna krivka

Tabuľka č. 23: Podnikateľské subjekty – vstup do likvidácie

Mesiac	Vstupy do likvidácie podľa sledovaných rokov		Kumulatívne početnosti podľa sledovaných rokov	
	rok 2019	rok 2020	rok 2019	rok 2020
marec	5	11	5	11
apríl	8	4	13	15
máj	11	6	24	21
jún	7	8	31	29
júl	8	10	39	39
august	5	8	44	47
september	7	19	51	66

Zdroj: Ministerstvo dopravy a výstavby SR²⁷

²⁷ Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]

Záver

Všeobecne je možné konštatovať, že koronakríza dopadá na sektor cestovného ruchu najviac (podľa dostupných informácií je to podobné len v sektore leteckej dopravy) zo všetkých oblastí národného, ale aj svetového hospodárstva. Po zohľadnení výstupov Štatistického úradu SR, ktoré vychádzajú z mesačných hlásení viac ako 4 400 ubytovacích zariadení je zrejmé, že ani mierny nárast počtu prenocovaní domácich návštevníkov v auguste (+ 2,2 % v porovnaní s rovnakým obdobím v roku 2019), nedokázal zabrániť celkovému poklesu prenocovaní o takmer 16 %.

V mesiaci júl sme pritom zaznamenali viac ako 23 % prepád počtu prenocovaní v porovnaní s rovnakým obdobím v roku 2019. Napriek zmierňujúcemu sa poklesu počtu prenocovaní v letnej sezóne, pokles prenocovaní pokračoval a od marca do konca augusta je kumulatívne niečo viac 50 %, čo predstavuje kumulatívne pokles o 5 miliónov prenocovaní.

V mesiacoch september a október očakávame opätovne výraznejší pokles počtu prenocovaní a tržieb, spôsobený prijatými opatreniami ÚVZ SR, a to najmä z dôvodu obmedzenia počtov účastníkov na spoločenských, kultúrnych, športových ale aj vzdelávacích podujatiach. Výrazné obmedzenie počtu účastníkov spôsobilo postupné rušenie takmer všetkých uvedených podujatí nielen v mesiaci september, ale takmer úplne zrušenie podujatí v mesiaci október a v ďalších mesiacoch.

Zhoršujúca sa epidemiologická situácia v krajinách, ktoré z hľadiska počtu turistov či prenocovaní označujeme ako zdrojové krajiny (Česká republika, Rakúsko, Nemecko, Poľsko, Maďarsko ale aj iné krajiny), a prijatie obmedzení pri vstupe osôb z týchto krajín na územie Slovenska spôsobili v mesiacoch september, október očakávaný pokles zahraničných turistov na úrovni viac ako 70 % v porovnaní s rovnakým obdobím minulého roka.

Obmedzenia pohybu občanov v závere októbra a na začiatku novembra spôsobujú aj výrazný pokles počtu prenocovaní domácich návštevníkov. S výnimkou niektorých kúpeľných zariadení, ktoré v súčasnosti ešte fungujú s výrazne nižšími počtami pacientov na kúpeľnej liečbe, možno skonštatovať, že väčšina ubytovacích kapacít zatvorila svoje brány, a to až do polovice novembra.

Na základe aktualizovanej prognózy, ktorá sa odvíja od počtu prenocovaní domácich a zahraničných návštevníkov očakávame medziročný pokles počtu prenocovaní vo výške 50 %. To znamená, okrem iného aj ďalší pokles zamestnanosti v ubytovacích, stravovacích službách a ďalších službách cestovného ruchu. Pri predpokladanom vývoji počtu turistov očakávame medziročný pokles počtu zamestnancov o viac ako 36 000.

Negatívne dopady tohto poklesu výkonov a tržieb sa začínajú prejavovať aj v dodávateľskom reťazci pre HoReCa²⁸, a to predovšetkým v oblasti výrobcov potravín a nápojov, dodávky ďalších tovarov a služieb.

V tejto súvislosti Zväz cestovného ruchu Slovenskej republiky poukazuje na potrebu prípravy a prijatia pravidiel fungovania služieb cestovného ruchu (t. j. scenárov) v závislosti od šírenia ochorenia COVID-19 a na potrebu prijatia nástrojov, ktoré podporia dopyt domácich návštevníkov o služby cestovného ruchu. Podpora domáceho cestovného ruchu bude kľúčovým opatrením pre zmiernenie dopadov koronakrízy na odvetvie cestovného ruchu.²⁹

Pokles návštevníkov a prenocovaní počas letnej turistickej sezóny zaznamenalo až 75 % hotelov. Vyplynulo to z prieskumu, ktorý realizovala Asociácia hotelov a reštaurácií Slovenska na vzorke 131 hotelov po celom Slovensku.³⁰

Z dlhodobého sledovania je zrejmé, že najväčší záujem dovolenkárov o ubytovacie služby je vždy v mesiacoch júl a august. Tohtoročná letná sezóna však bola výrazne iná. Len 24 % ubytovacích zariadení dosiahlo rovnaké tržby ako minulý rok, ale až 45 % z nich malo pokles tržieb o viac ako 40 %. V auguste sa počet ubytovacích zariadení, ktoré boli na tom v tržbách rovnako ako vlani znížil na 18 %, ale vyše polovica hotelov, penziónov zaznamenala pokles tržieb o 40 %. Z podrobnejšej analýzy výsledkov je zrejmé, že najväčší pokles mali mestské hotely a penzióny. Len 2 % z nich dosiahli v júni rovnaké tržby ako v rovnakom mesiaci minulého roka, pričom v auguste to bolo len 4 %. Naopak 79 % mestských hotelov a penziónov v júli a až 81% v auguste malo pokles tržieb o viac ako 40%.

Vývoj v nasledujúcich mesiacoch môže byť problematický, pretože podľa poklesu individuálnych rezervácií turistov a biznis klientely i záujmu firiem o podujatia, až tri štvrtiny ubytovacích zariadení očakáva aj v septembri a októbri pokles tržieb o viac ako 40 %.

Ak zoberieme do úvahy absolútny výpadok prenocovaní počas obdobia, kedy boli ubytovacie zariadenia povinne zatvorené a pretrvávajúci prepád počtu prenocovaní počas leta i v nasledujúcich jesenných mesiacoch, očakávame, že medziročne klesne počet domácich návštevníkov o 4,3 milióna prenocovaní. Pri zahraničných návštevníkov je to 4,4 milióna prenocovaní. Spolu tak na Slovensku zaznamenáme pokles o 8,7 milióna prenocovaní, čo predstavuje 49 % výkonov v ubytovacích zariadeniach.

²⁸ Termín HoReCa je skratka slov označujúcich miesta predaja s priamou konzumáciou tovarov a služieb: Hotel, Reštaurácia, Stravovanie / Kaviareň (catering).

²⁹ Zväz cestovného ruchu Slovenskej republiky – poskytnuté podklady emailom [cit. 27.10.2020]

³⁰ Asociácia hotelov a reštaurácií Slovenska, Dostupné na: [TS: Prieskum potvrdil alarmujúci vývoj v CR](#), [cit. 26.10.2020]

Tento pokles môže znamenať aj ďalšie prepúšťanie. Počas vrcholiacej letnej sezóny zamestnávali ubytovacie zariadenia o takmer 19 % menej zamestnancov na trvalý pracovný pomer než počas minulého leta. S tohtoročným končiacim letom zvažuje viac ako tretina ubytovacích zariadení ďalšie prepúšťanie.³¹

³¹ Tamtiež.

Použité zdroje

1. Asociácia hotelov a reštaurácií Slovenska, Dostupné na: [TS: Prieskum potvrdil alarmujúci vývoj v CR](#), [cit. 26.10.2020]
2. Hlavný denník, Koronavírus stojí medzinárodný cestovný ruch trikrát viac ako posledná finančná kríza. Dostupné na: <https://www.hlavnydennik.sk/2020/08/04/koronavirus-stoji-medzinarodny-cestovny-ruch-trikrat-viac-ako-posledna-financna-kriza/>, [cit. 8.10.2020]
3. Ministerstvo dopravy a výstavby SR, Sekcia cestovného ruchu – poskytnuté podklady emailom, [cit. 22.10.2020]
4. Štatistický úrad SR, Dostupné na: <https://slovak.statistics.sk/>, [cit. 8.10.2020]
5. Štatistický úrad SR, Dostupné na: [Hrubý domáci produkt v 2. štvrťroku 2020](#), [cit. 8.10.2020]
6. Štatistický úrad SR, Dostupné na: [Rýchly odhad HDP a zamestnanosti podľa ESA 2010 v 2. štvrťroku 2020](#), [cit. 8.10.2020]
7. Štatistický úrad SR, Dostupné na: [Vývoj cestovného ruchu v ubytovacích zariadeniach SR v auguste 2020](#), [cit. 8.10.2020]
8. Zväz cestovného ruchu Slovenskej republiky – poskytnuté podklady emailom [cit. 27.10.2020]